

PAPER DETAILS

TITLE: MALATYA/ARGUVAN HALK MÜZİGİ KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BİR ARASTIRMA

AUTHORS: Sinan HASHAS,Ünal İMIK,Can AYDOĞDU

PAGES: 201-213

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2580916>

MALATYA/ARGUVAN HALK MÜZİĞİ KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Sinan HAŞHAŞ*, Ünal İMİK**, Can AYDOĞDU***

Öz

Her yaşam bölgesinde farklı bir kültürel zenginliği yaşatan Anadolu insanı, barındırdığı kültürel yapı içerisinde halkın duygu ve düşüncelerinin en güzel ifade biçimlerinden biri olan türkülerle ayrı bir önem vermiştir. Arguvan yöresi bu anlamda, Anadolu insanının müziğe verdiği değer her yönü ile hissedildiği ve müziğin kültürel, sanatsal ve dinsel bir öge olarak ön plana çıktığı kendine özgü bölgelerin başında gelmektedir. Arguvan yöresi, kendine has yorumlama teknikleri ve türkülerine yüklediği manevi anlam özellikleriyle de özgün bir yapı sergilemektedir. Bu araştırma, Arguvan yöresi müzik kültürünü irdelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada karma bir desen kullanılmasına karşın daha çok nitel araştırma yöntemlerinden istifade edilmiştir. Konu ile ilgili olarak halk müziği kültürüne yönelik yazılı ve dijital kaynak taraması, metodolojik eser analizleri, kişisel görüşmeler ve gözlemler yapılmıştır. Araştırma bulguları doğrultusunda elde edilen sonuçlardan bazıları sıralanacak olursa; Arguvan halk müziğinin yörede “İçeri Makamı” ve “Dışarı Makamı” olmak üzere iki farklı şekilde kategorize edildiği. İçeri makamındaki türkülerin dini konuları kapsamasına karşın, dışarı makamındaki türkülerin dünyevi konuları içerdiği, yörenin, özellikle uzun havalarındaki ağız/şive özellikleri ve katma sözleri yönü ile ulusal ölçekte oldukça belirleyici karakteristik özelliklere sahip olduğu aklımıza ilk gelenler olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arguvan, halk kültürü, Türk halk müziği

A STUDY ON THE FOLK MUSIC CULTURE OF MALATYA/ ARGUVAN

Abstract

The people of Anatolia, who have harbored and given life to a great cultural wealth in every aspect of daily life, gave particular importance to folk songs, which are considered as one of the best and most direct expressions of the emotions and thoughts of people living within a certain culture. In this respect, the region of Arguvan is one of the leading places in Turkey where the importance given to music by the people of Anatolia can be felt, and where the cultural, artistic and religious aspects of music are very prominent. With its own regional

* Öğr.Gör., İnönü Üniversitesi, Devlet Konservatuarı, Malatya/Türkiye, sinan.hashas@inonu.edu.tr

** Doç.Dr., İnönü Üniversitesi, Devlet Konservatuarı, Malatya/Türkiye, unal.imik@inonu.edu.tr

*** Yük.Lis.Öğr., İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya/Türkiye, canaydogdu44@gmail.com
DOI: 10.12973/hbvd.75.170

rendition techniques, and with the spiritual meaning given to its folk songs, the region of Arguvan possesses a very unique and authentic music culture. The aim of this study was to examine the music culture of the region of Arguvan. Rather than using a mixed study design, this study mainly relied on qualitative study methods. Concerning the study subject; written and digital sources relating to the local folk music culture were reviewed, methodological analyses were performed on existing musical works, interviews were performed, and observations were conducted. Some of the results obtained based on study findings can be listed and summarized as follows: In the region of Arguvan, folk music is categorized into two groups as the “İçeri Makam” and “Dışarı Makam”. The “İçeri Makam” is used for folk songs on religious subjects, while the “Dışarı Makam” is used for folk songs on earthly subjects. One of the most notable characteristic of the region – which, in fact, distinguished it from the rest of the country – was the dialects and the lyrics used in the region have unmetred folk songs.

Keywords: Arguvan, folk culture, Turkish folk music

1. Giriş

Türk Halk Müziği (THM); Anadolu coğrafyasındaki kültürel çeşitlilikler paralelinde zenginleşen, bu coğrafyada yaşayan halkın gelenek-görenekleriyle şekillenen ve dinamizmini koruyarak engin bir birikimle günümüze kadar süregelen ortak halk verileridir. THM’nin en önemli özelliklerinden biri genellikle ait olduğu yörenin kültürel özelliklerini bünyesinde barındırıyor olmasıdır. Daha açık bir ifadeyle THM ürünlerinde, ait olduğu yörenin gelenek-göreneklerinden, şive özelliklerine kadar birçok özelliği bulabilmek mümkündür. “Türküleri, bir anlamda Anadolu halkının yaşam biçiminin müziksel bir form yapısına dönüşmüş hali olarak tanımlamak mümkündür” (İmik, 2014:183). Bu bağlamda, Malatya iline bağlı olan Arguvan ilçesi de kendine özgü geliştirdiği çeşitli karakteristikler ile THM için önem arz etmektedir. Arguvan ilçesi yüzölçümü ve nüfusu ile küçük bir ilçedir, ancak ulusal ölçekte THM nazariyatı ve repertuarında özel bir tür olarak değerlendirilen Arguvan türkülerini kazandırması açısından önemli bir değere sahiptir. Arguvan denildiğinde akla gelen ilk olgunun “Arguvan Havası” adıyla bilinen türkülerin olduğunu söylemek mümkündür. Arguvan türkülerini, özellikle söylenişindeki karakteristikler ile (ağız-şive, üslup-tavır, melodik yapı vb.) kendi şahsiyetlerini belirlemekte ve bu özellikler ile THM’deki diğer türleri arasında kendine özgü dokularını hissettirebilmektedirler.

Bu araştırmada; Arguvan yöresi halk müziği kültürü ve türkülerini genel olarak incelenmiş ayrıca yöre türkülerindeki önemli özellikler genel hatlarıyla belirlenerek sunulmaya çalışılmıştır. Araştırmada daha çok nitel araştırma yöntemlerinden istifade edilmiştir. Konu ile ilgili olarak Türk halk müziği kültürüne yönelik yazılı ve dijital kaynak taraması, kişisel görüşmeler ve gözlemler yapılmıştır. Araştırmanın; Arguvan yöresi halk müziği kültürünün genel özelliklerinin belirlenerek THM literatürüne kazandırılması açısından önem arz ettiği düşünülmektedir.

2. Arguvan İlçesinin Tarihçesi

Malatya İline bağlı Arguvan İlçesi; “yüzölçümü 1037 km² olup, doğusunda Elazığ ili Baskil ilçesi ve Malatya’nın Arapgir ilçesi, kuzeyinde Arapgir ile Sivas İli Divriği ilçesi, batısında Hekimhan ilçesi ve güneyinde Yazıhan ilçesi ile çevrilidir. Arguvan İlçesi Malatya’ya 71 km uzaklıktadır” (Arguvan Kaymakamlığı, 2014). “İlçenin denizden yüksekliği 1150 metre olup genel konumu bakımından engebeli bir arazi üzerinde yerleşim oluşturan Arguvan’ın en yüksek dağı Arapgir-Arguvan ilçeleri arasında sınır oluşturan Göladağı’dır. Ayrıncı dağları ise ilçe topraklarının kuzeybatı bölümünde yer alır. Arguvan-Arapgir-Divriği sınırları arasında kalan Sarıçiçek Yaylası ile Gacer, Çakmak gibi yaylaları vardır. Bölgede karasal iklim tipi hüküm sürmektedir” (Şahin-Özerol, 2004: 14).

“Arguvan şehir nüfusu 2.292 ve Arguvan belde ve köy nüfusu 6.993 olup, Arguvan’ın toplam nüfusu son verilere göre 9.285’dir” (Malatya Belediyesi web sitesi, 2014). Arguvan halkı genel geçimini tarım, hayvancılık ile sağlamaktadır. Ayrıca 2003 yılından beri Arguvan’da uluslararası boyutta Türkü Festivali düzenlenmektedir. Bu festival, iki gün sürmekte olup, Arguvan yöresi ve türkülerini tanıtmaya fırsatının yanı sıra yörenin ekonomik canlılığına da katkı sağlamasından dolayı yöre halkı ve esnafı tarafından desteklenmektedir.

“Arguvan’ın ilk kuruluşu ile ilgili olarak yazılı kaynaklarda kesin bilgi yer almamaktadır. Ancak ilçenin Morhamam (Uzunoglan Höyük), İsa Höyük ve Kara Höyük adlarındaki üç höyük üzerinde yapılan yüzey araştırmalarına göre, çevrede yerleşimin Eski Tunç Çağı’na kadar uzandığı görülmektedir. Karababa yöresinde Kaletepe’de Kalkolitik Çağ’a özgü kırmızı astarlı çanak çömlek parçaları bulunmuştur. Morhamam (Uzunoglan Höyük) da yerleşimin Ortaçağ’da da sürdüğü yüzey buluntularından tahmin edilmektedir. Özellikle Armutlu yöresindeki Roma Tümlüsleri yörede Romalıların da bir dönem yerleşim yaptıklarını gösterir” (Şahin, Kişisel Görüşme).

“İlçe ile ilgili kesin bilgiler, Osmanlı döneminde 1560 yılında yazılan Kanuni Dönemi Tahrir Defteri’nde bulunmaktadır. Kayıtlara göre, Arguvan büyük bir bucaktır ve merkezin 1668 nüfusu vardır. Köylerinin sayısı 48’dir. Toplam nüfusu 10-15 bin dolayında olduğu ve vergi veren erkek nüfusun 1654, bütün köylerdeki ev sayısı ise 1061 olarak kaydedilmiştir. Bu yıllarda adı “Arguvan” olarak söylenirken, daha sonraları “Tahir” adıyla bucak olmuş ve Arapgir’e, sonra da ilçe olarak Diyarbakır iline bağlı kalmıştır. 1873 yılında tekrar “Tahir” adıyla Keban’a bağlı bucak haline getirilmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Malatya’ya bağlanan Arguvan; Tahir bucağı merkez olmak üzere 1 Nisan 1954 tarihinde Malatya iline bağlı bir ilçe haline getirilmiştir” (Şahin-Özerol, 2004: 14). “Arguvan, 4. yüzyıldan itibaren Bizans kaynaklarında Argaios adıyla görülmektedir. 8. yüzyıla ait Arapça kaynaklarda Arguın

adı kaydedilmiştir. Osmanlı Dönemindeki adının Argavun olduğu, bir anlatıma göre de Arguvan adının Orta Asya'daki Argun Türklerinden geldiği yönündedir" (Şahin, Kişisel Görüşme).

3. Yöntem

Bu araştırma, Arguvan yöresi halk müziği kültürünün incelenmesine odaklanmaktadır. Araştırmada, Malatya/Arguvan yöresi halk müziği kültürü genel karakteristik yönleriyle incelenmiştir. Bu incelemelerin bölgeye ait farklı sosyo-kültürel, sanatsal ve dinsel özellikleri ortaya koyması ve ifade etmesi bakımından araştırma, betimsel bir nitelik taşımaktadır. Araştırmada daha çok nitel araştırma yöntemlerinden istifade edilmiştir. Bölgeye ait veri toplanmasında sahaya ait yazılı ve dijital literatür taraması, gözlem ve kaynak kişilerle birebir görüşme yöntemlerinden faydalanılmıştır.

4. Arguvan Yöresi Halk Müziği Kültürü ve Özellikleri

THM her yörede kendine özgü geliştirdiği, yöresel üslup-tavır, ağız-şive, hançere vb. özellikler ile ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, Arguvan yöresinin de özellikle uzun havalarında kendine has bir ağız yapısı geliştirmiş olması açısından, ulusal ölçekte genel olarak "Arguvan Havası" adıyla belleklere yerleştiğini söylemek mümkündür. Kılıç, Arguvan türkülerindeki ağız (söz) konusunun önemini şu şekilde özetlemiştir; "İnsanın ürettiği her şeyi içine alan kültürün, Arguvan'da en önde duranı sözel kültürdür. Bunların başında da türküler gelmektedir" (Kılıç, 2008: 44). Arguvan türkülerinin en önemli özelliği olarak öne çıkan ağız/şive kavramı, ulusal ölçekte genel olarak şu şekilde tanımlanmaktadır: "Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belirli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dilidir" (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, Erişim: 2014).

Öztaş, Arguvan yöresi türkülerindeki ağız/şive özellikleri hakkında şunları belirtmiştir: "Bence Arguvan türkülerinin en önemli özelliği söylemedeki yöre şivesinde gizlidir... Bu türküler yöre şivesiyle okumazsanız hiçbir tadı kalmaz. Arguvan türkülerini veya kendi yaktığım (bestelediğim) bir türküyü söylerken yörede kullandığımız ağız ve şive özelliklerinin dışına çıkmam, yani nasıl konuşuyorsam öyle okurum çünkü Arguvan türkülerinin ancak o şekilde söylendiği zaman aslını yansıttığını düşünüyorum" (Öztaş, kişisel görüşme).

Konuya yönelik olarak Emnalar, Köksal Coşkun'un ders notlarından yaptığı derlemeleri şu şekilde özetlemiştir; "Malatya özellikle Arguvan ilçesi ve Maraş'ın bazı kesimlerinde yaygın, Alevi Türkmenlerine özgü bir uzun hava türüdür. Sözlerinde doğa, aşk, sevdâ, öğüt ve gurbet konuları işlenmiştir. Hece ölçüsünün 7 ve 11'li kalıpları kullanılmıştır... Söyleyişte en önemli özellik sözlerin konuşurcasına (resitatif) müzikle uyumudur... Sözlerin başında aralarında ya da sonunda, "loy", "diloy", "vay",

“aman”, “ah”, “vah” gibi katma sözler kullanılır. Kimi zamanda uzun havanın hüznünlü etkisini ortadan kaldıran hareketli türkölere bağlantı yapılır. Arguvan Havaları, Arguvan Ağzı denilen yöresel ağız, tavır ve üslupla seslendirilir” (Emnalar, 1998: 332).

Arguvan yöresi halk müziği ve özelliklerini genel olarak iki ana başlık altında sınıflandırmak mümkündür. Bunların birincisi “Arguvan Ağzı” veya “Arguvan Havası” olarak bilinen, yörenin ağız yapısını yansıtan ve genellikle dünyevi konuları işleyen türkölerdir. Yörede bu türkölere “Dışarı Makamı” adı da verilmektedir. İkincisi ise, yörede Alevî-Bektaşî inancının yoğun bir şekilde yaşanmasından dolayı Semah, De-yiş, Tevhid, Duvaz-ı İmam, Mersiye vb. türleri olan ve yörede “İçeri Makamı” olarak da adlandırılan, Alevî-Bektaşî müziğidir. Daha açık bir ifadeyle Arguvan yöresi halk müziği genel olarak dinî ve dünyevî olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirilmekte, dinî konuları işleyen türkölere İçeri Makamı, dünyevî konuları işleyen türkölere ise Dışarı Makamı olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu konuda dikkat edilmesi gereken oldukça önemli bir husus, Arguvan yöresine özgü olarak şekillenmiş olan İçeri Makamı veya Dışarı Makamı gibi adlandırmaların Türk Sanat Müziği (TSM) kuramındaki “makam” olgusuyla karıştırılmaması gereğidir. Çünkü Arguvan yöresinde İçeri Makamı veya Dışarı makamı olarak yapılan bu adlandırmalar türkölelerin yalnızca konuları açısından dinî veya dünyevî içeriklerde olup olmadıklarını belirtmek amacıyla kullanılmaktadır. Daha açık bir ifadeyle örneğin Hüseyini makamı denildiği zaman akla hemen o makamın hususiyetleri (dizi, seyir, donanım, güçlü, yeden vb.) gelmektedir ancak Arguvan yöresindeki bu adlandırmalar makamsal özellikleri ifade etmek için değil, yalnızca yörede söylene gelen türkölelerin konuları açısından (dinî veya dindışı) türlerini belirlemek için kullanılmaktadır.

4.1. Arguvan Yöresi Dışarı Makamı

Dışarı makamı, “Arguvan Ağzı” ve “Arguvan Havası” olarak bilinen, kendine has bir ağız yapısı ve söyleyiş üslubu olan, kırık havalar ve uzun havalardan oluşmaktadır. Bu türkölere genellikle aşk, sıra özlemi, ölüm, ayrılık, gurbet gibi dünyevî konulardan oluşmaktadır. Bu nedenle de bazı kaynaklarda Dışarı Makamı, Dünyevî Müzik (din dışı müzik) olarak da tanımlanmaktadır.

Bulgan’ın, Arguvan yöresindeki din dışı müzik (dışarı makamı) hakkındaki tespitleri şu şekildedir; “Arguvan müzik kültürünün asıl güçlü tarafının din dışı müzikte olduğunu görmekteyiz. Din dışı müziğin tarafsız konumda oluşu, onun geniş kitlelere yayılmasını kolay kılmıştır. Arguvanlı bu doğrultuda din dışı müziği kendi ağız ve üslubuyla harmanlayarak geniş kitlelere yayabilmiş, bunun sonucunda da Türk Halk Müziği içerisinde farklı bir renk ve katmana sahip olmuştur” (Bulgan, 2010: 11).

Mutlu ise yöre türkölünün söyleme özelliklerine değinerek, “Arguvan türkölündeki söyleme biçimleri yöresel dilin etkisinin yanında, özellikle uzun hava

formundaki özgün ezgisel ifade biçimiyle de şekillenir.” diyerek konuyu başka bir açıdan ifade etmiştir (Mutlu, 2011: 31). Bu anlamda, yörede Dışarı Makamı olarak adlandırılan türkülerin dil yapısının (ağız), Arguvan yöresinin günlük konuşma dili ile örtüştüğünü söylemek mümkündür.

Arguvan Ağzı uzun havaları yörede genellikle solo olarak söylenmekle birlikte bu uzun havaların koro şeklinde söylendiği de bilinmektedir. Konuya ilişkin olarak Ataş şu tespitlerde bulunmuştur: “Arguvan yöresi uzun havalarının hemen hepsi zaman zaman birlikte söylenebilmektedir. Bu birliktelik daha çok bağlantılar/katmalarda görülür. Toplulukta bulunanlar birkaç saniye farkla katılırlar ve içgüdüsel olarak birliktelik sağlanır, öz bozulmadığı gibi bir tür kanon oluşturulur.” (Ataş, 2009: 22).

Arguvan yöresinde Dışarı Makamı olarak adlandırılan türkülerin başında, ortasında veya sonunda, “ölem”, “neydem”, “oy oy”, “oy gader”, “derdi güzel”, “aman aman”, “neydem”, vb. gibi yöreye özgü katma sözlere rastlamak mümkündür. “Girişlerdeki katmalar daha çok iniltili bir seslenişle başlar. Hatta söyleyenleri coşturmak amacıyla da katmalar yapılır ki bu bir tür yol göstermedir. Teeeeeee-y, Ah amaaan, Hı hım, Öleeeem, Oyyyy, Adaaaam...” (Ataş, 2009: 21).

“Halk ezgilerinde bağlantıların ve katma sözcüklerin ülke genelinde en çok Arguvan uzun havalarında kullanıldığını belirtebiliriz. Özellikle katma sözcükler; ezgilerin söz bütünlüğü dışında unutma, pekiştirme, yinleme, kendisi ya da yakınlarının sorunlarını dile getirme, hitap etme gibi nedenlerle söyleyiş zenginliği ve bütünsellik kazandıran harf, hece, sözcük, cümle-dize ya da dizeler biçimindedir.” (Ergün, 2010: 15).

Arguvan türkülerinin önemli özelliklerinden biri olan katma sözler için Mete, şu tespitlerde bulunmuştur; “Hece ölçüsünün 7, 8 ve 11’li kalıpları kullanılan dizeler seslendirilirken “aboo abo, aman, ah aman, ahoo, dağlar duman, derdi güzel, oy, haksız, ölem, nidem, uy” türünden ünlemler ve katma sözcüklere yer verilir ki bu durum, yöre türkülerinin karakteristik bir özelliğidir” (Mete, 2014: 22).

Arguvan yöresinde Dışarı Makamı olarak adlandırılan türkülerin makamsal özellikleri hakkında Eroğlu şu tespitlerde bulunmuştur: “Arguvan Dışarı Makamı ezgileri daha çok Uşşak veya Hüseyinî beşlisi içerisinde şekillenir. Dışarı Makamı ezgileri nadir de olsa Hicaz dizisi içinde şekillendiği de görülmekte olup, bu örneklerde Barak ağzının etkilerine rastlamak mümkündür. Ancak eserlerin seslendirilmesi sırasında kullanılan katma sözler ve yöresel tavır, onların Arguvan yöresinde icra edildiğine işaret eder” (Eroğlu, 2011: 4).

Konu ile ilgili bir diğer görüşte ise Kılıç: “Son yıllarda Arguvan türkülerinin müziğinde değişiklikler olmuştur. Olumsuz değişiklikler yanında müzik eğitimi görmüş Arguvanlılar müzik bilgilerini Arguvan türkülerine katarak Arguvan türkü-

lerini geliştirmekte ve güzelleştirmektedir. Genellikle Uşşak ve Hüseynî makamlarında söylenen Arguvan türküleri son yıllarda Hicaz ve Garip'te söylenmektedir.” şeklinde görüş belirtmektedir (Kılıç, 2008: 54).

Konuya yönelik olarak Yılmaz şu açıklamalarda bulunmuştur: “1970’li yıllara kadar Arguvan’da hicaz türkü yoktu. Ancak 1970’li yıllardan sonra Arguvanlıların köylerden şehirlere göçe başlaması ile birlikte müzik konusunda tahsil yapan Arguvanlılar hicaz türküleri özümseyerek bu türküleri yörede seslendirdiler. Ben de bu durumdan etkilenerek 1991 yılında Malatya Arguvan Ezgileri-1 isimli albümümde Engine Yolladım, Hasretim Yârime, Dağlarına Daşlarının isimli Arguvan uzun havalarını hicaz makamında okuyarak, hicaz türküleri ilk kez Arguvan yöresine taşıdım.” (Yılmaz, Kişisel Görüşme).

[illegible]

Şekil 1: “Pınar Seni Neydip Neydip Netmeli” (TRT-THM Repertuvar No:2825)

Şekil 1'deki türkünün sözleri üzerinde yapılan incelemelerde, Arguvan yöresinde kullanılan yöresel dil özellikleri ile bu türkünün sözleri arasında paralellik olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kaynaklarda Arguvan türkülerinin önemli bir özelliği olan katma sözcüklerin ise 3. ve 14. ölçülerde “oy oy neydem” şeklinde yer aldığı görülmektedir. Yine türkünün sözleri üzerinde yapılan incelemelerde herhangi bir dini içeriğe rastlanılamamıştır. Dolayısıyla şekil 1'deki türkünün sözleri üzerinde yapılan incelemelerden hareketle bu türkünün Arguvan yöresi Dışarı Makamı olarak adlandırılan türe bir örnek teşkil edebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Arguvan Yöresi İçeri Makamı

Alevî-Bektaşî inancının, Arguvan yöresinin büyük bir bölümüne hâkim olması ile ilişkili ortaya çıkan; Deyiş, Semah, Duvaz-ı İmam, Tevhid, Mersiye ve Mihraçlama gibi türlerden oluşan inançsal müzikler, Arguvan yöresinde İçeri Makamı olarak adlandırılmaktadırlar. İçeri Makamı adlandırması altında değerlendirilen türküler, genellikle Alevî-Bektaşî inancına sahip olan Alevî topluluklarının gerçekleştirdiği cemlerde, zakir veya dede tarafından icra edilen müziklerdir.

İçeri Makamı olarak adlandırılan türkülerde Arguvan yöresinin yöresel ağız dokusunu görebilmek mümkündür. Fakat İçeri Makamı türkülerinde, Dışarı Makamı türkülerindeki gibi yoğun bir şekilde yöresel dil kullanılmaz. Eroğlu konuya yönelik olarak şu tespitlerde bulunmuştur: “İçeri Makamı içerisinde yer alan eserlerde, Arguvan yöresinin yerel ağız Dışarı Makamındaki gibi yoğun bir şekilde kullanılmaz. Ancak bu durum yerel ağız İçeri Makamı ezgilerinde hiç kullanılmadığı anlamına da gelmez. Adı geçen sınıf içerisinde değerlendirilen bu ezgiler az da olsa Dışarı Makamına dair yerel ağız özellikleri ve çalgısal icra tavrıyla bezenerek icra edilirler.” (Eroğlu, 2011: 4). Konu ile bağlantılı olarak Mutlu'nun tespitleri ise şu şekildedir: “Arguvan ağızındaki bazı söyleme özellikleri, Alevî müziğinde de kendini hissettirir ancak bu söyleme özellikleri Arguvan uzun havalarındaki kadar belirgin değildir.” (Mutlu, 2011: 21).

Yörede icra edilen semahlara yönelik Kılıç şu açıklamalarda bulunmuştur; “Arguvan yöresinde icra edilen semahlar genellikle Kırat Semahı, Ya Hızır Semahı, Kırklar Semahı, Aşkına Semahı, Bozok Semahı ve Turnalar Semahı'dır. Yörede icra edilen semahlar ağırlama ve yeldirme olarak iki bölümden oluşabildiği gibi ağırlama (ağır), yürütme (orta), yeldirme (yürük) ve tekrar ağırlama (ağır) olarak dört bölümden de oluşabilir. Arguvan yöresinde icra edilen semahların çoğunluğu Şah Hatayî, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet mahlasları ile okunmasıyla birlikte, Fuzulî, Yeminî, Nesimî mahlaslarıyla da semahlar okunmaktadır. Ayrıca bu ozanların dışında, Derviş Muhammed mahlası ile Kırat, Gezme Yazıda Yabanda ... gibi semahlar da okunmaktadır” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

Arguvan yöresi halk müziğinin önemli temsilcilerinden biri olan Yılmaz şu açıklamalarda bulunmuştur; “Arguvan yöresinde icra edilen semahlar genellikle Şah Hatayî, Pir Sultan, Kul Himmet mahlasları ile okunmaktadır. Bunların dışında Arguvan Yöresinde icra edilen semahlarda, yöre halkı tarafından sayılan ve sevilen Derviş Muhammed’e ait şiirler, yörenin semah formuna uygun harmanlanarak Derviş Muhammed mahlası ile okunmaktadır.” şeklinde bahsetmektedir (Yılmaz, Kişisel Görüşme).

İçeri Makamı türküleri içerisinde yer alan deyişler; topluma yol gösteren, toplumu aydınlatan, eğitici ve öğretici içeriklere sahip olmalarından dolayı özellikle yörede yaşayan Alevi toplumu için önemli bir yere sahiptirler. Arguvan yöresinde icra edilen deyişler ile ilgili olarak Eroğlu şu tespitte bulunmuştur: “Arguvan yöresinde icra edilen deyişler, 14. ile 17. yüzyıllar arasında yaşayan ulu ozanların mahlaslarını taşımalarının yanında; bu yörede inançlarına sıkı sıkıya bağlı kalarak yetişen, bu bakımdan bilgi birikimine ve bu bilgileri aktarma kudretine sahip olan yakın dönem âşıklarının da mahlaslarını taşımaktadırlar” (Eroğlu, 2011: 4).

Araştırma sürecinde, Arguvan’da Derviş Muhammed, Şah Sultan, Ahmed Âşıkî (aşıkî) mahlaslı deyişlerin söylendiği, yakın dönemlerde yaşamış olan Hasan Hüseyin Orhan (Mahsun Hüseyin), Muharrem Naci Orhan (İkrari), İbrahim Mamo Temiz (Seyit Meftûnî), Ali Bakır (Kör Dede), Cemal Erbek (Halisi) gibi ismini saymadığımız daha birçok Alevi Dedelerinin ya da âşıklarının da deyişlerinin yörede aktif olarak icra edildiği tespit edilmiştir.

Arguvan yöresinde icra edilen deyişlere yönelik olarak Kılıç şu tespitlerde bulunmuştur: “Deyişlerin girişinde icracının ritme girmesini sağlamak ve dinleyenleri esere odaklamak için hayâl adı verilen, doğaçlama olarak gelişen ve saz ile birlikte eserin makamına uygun kısa bir ezgi çalınmaktadır. Bu kısa ezgi (hayâl) çalındıktan sonra deyişler okunmakta ve deyişin son mısrası söylendikten sonra, deyişin müzik kısmı tekrar çalınır eser bu şekilde bitmektedir.” (Kılıç, Kişisel Görüşme).

1. H. T. KÖRÜN HAYRİYE KUTLUHAN
 1. H. H. KUTLUHAN 1940-2012
 İLK YAZAR: 1940-2012

2. H. T. KÖRÜN HAYRİYE KUTLUHAN
 2. H. H. KUTLUHAN 1940-2012
 İLK YAZAR: 1940-2012

3. H. T. KÖRÜN HAYRİYE KUTLUHAN
 3. H. H. KUTLUHAN 1940-2012
 İLK YAZAR: 1940-2012

ÇOKLİTEN
 YÜCEL AKGÖRMEÇİ

BERKALP DÜZÜP
 12.11.1969

YÜCEL AKGÖRMEÇİ
 12.11.1969

YÜCEL AKGÖRMEÇİ
 12.11.1969

ÇOKLİTEN ÇEVİRİ İLE ÇEFA

1. H. T. KÖRÜN HAYRİYE KUTLUHAN
 1. H. H. KUTLUHAN 1940-2012
 İLK YAZAR: 1940-2012

2. H. T. KÖRÜN HAYRİYE KUTLUHAN
 2. H. H. KUTLUHAN 1940-2012
 İLK YAZAR: 1940-2012

3. H. T. KÖRÜN HAYRİYE KUTLUHAN
 3. H. H. KUTLUHAN 1940-2012
 İLK YAZAR: 1940-2012

1. H. T. KÖRÜN HAYRİYE KUTLUHAN
 1. H. H. KUTLUHAN 1940-2012
 İLK YAZAR: 1940-2012

2. H. T. KÖRÜN HAYRİYE KUTLUHAN
 2. H. H. KUTLUHAN 1940-2012
 İLK YAZAR: 1940-2012

3. H. T. KÖRÜN HAYRİYE KUTLUHAN
 3. H. H. KUTLUHAN 1940-2012
 İLK YAZAR: 1940-2012

Şekil 2: “Çektiğim Cevr İle Cefa” (TRT-THM Repertuvar No:3412)

Arguvan yöresine ait olan ve TRT-THM repertuarında 3412 sıra numarasıyla kayıt altına alınmış olan türkünün sözleri üzerinde yapılan incelemelerde dini içerikli söz dizelerinin, ayrıca Alevi-Bektaşî semah ve deyişlerinde sıkça rastlanılan öğüt verici cümlelerin varlığı tespit edilmiştir. Türkünün usul ve nota kalıpları üzerinde yapılan incelemelerde ise ulusal ölçekteki cem toplantılarında icra edilen deyişler ve semahlarla paralellik gösterdiği (yöresel bağlama tavırlarından biri olan ve özellikle semahların/deyişlerin icrasıyla bütünleşen “Âşıklama Tavrı”na uygunluğu açısından) sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu tespitlerden hareketle şekil 2’deki türkünün Arguvan yöresi İçeri Makamı olarak adlandırılan türe bir örnek teşkil edebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

5. Sonuç ve Öneriler

Araştırma doğrultusunda;

- Arguvan yöresi türkükleri/uzun havalarının, ulusal ölçekte THM nazariyatı açısından önemli bir yere sahip olduğu ve özel bir tür olarak değerlendirilerek birçok kaynakta yer aldığı,
- Arguvan yöresi türküklerinin, yörede içeri makamı ve dışarı makamı olmak üzere iki farklı şekilde kategorize edildiği,
- İçeri makamı olarak adlandırılan türküklerin dini konuları içerdiği ve genellikle Alevi-Bektaşî topluluklarında önemli bir değere sahip oldukları,
- İçeri makamı türküklerinin (deyiş, semah, duvaz-ı imam vb.) genellikle cem toplantılarında seslendirildiği,
- Dışarı makamı olarak adlandırılan türküklerin dünyevi konuları (sevda, gurbet, doğum, ölüm vb.) içerdiği,
- Dışarı makamı olarak adlandırılan türküklerin, yöredeki dünyevi konuları işleyen kırık hava (usullü) ve uzun hava (usulsüz) türküklerinin genel adlandırılmasında kullanıldığı,
- Arguvan yöresi türküklerinin özellikle uzun havalarında yörenin ağız/şive yapısının çok net bir şekilde yansıtıldığı ayrıca yöre türküklerinde sıklıkla kullanılan katma sözlerin (ah, neydem, derdi güzel vb.) en belirleyici karakteristik özellik olarak belleklere yerleştiği,
- Arguvan yöresinde içeri ve dışarı makamı şeklinde yapılan adlandırmaların TSM'deki makam hususiyetleri ile bir ilgisinin olmadığı, yöre türküklerine yönelik yapılacak çalışmalarda bu adlandırmaların yöre türküklerinin yalnızca konuları açısından yapılmış bir tasnif olduğunun belirtilmesinin gerektiği,
- Arguvan yöresi türküklerini seslendiren icracıların (dedeler, zakirler vb.) icrasal üslup-tavır özelliklerinin kayıt altına alınarak aslına uygun bir şekilde THM repertuarı ve nazariyatına kazandırılmasının gerektiği sonuç ve önerilerine ulaşılmıştır.

Kaynakça

- ATAŞ, M. (2009). *Geçmişten Günümüze Arguvan Müzik Kültürünü Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya.
- BULGAN, M. (2010). *Arguvan Müziğinin Türk Folklorundaki Yeri*. 2.Ulusal Arguvan Sempozyumu. Ankara Arguvanlılar Derneği. Arguvan ve Köyleri Eğitim Kültür Vakfı. Ankara.
- EMNALAR, A. (1998). *Tüm Yönleri ile Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*. Ege Üniversitesi Basımevi. İzmir.
- ERGÜN, N. (2010). *Arguvan Türkülerinin Duygu Analizi ve Psikolojik İşlevi*. 2.Ulusal Arguvan Sempozyumu. Ankara Arguvanlılar Derneği. Arguvan ve Köyleri Eğitim Kültür Vakfı. Ankara.
- EROĞLU, S. (2011). *Arguvan Yöresinde İcra Edilen Semahların Müzikal Analizi*. İstanbul Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- İMİK, Ü. (2014). *Türkülerimizde Hoşgörü Temasına Toplumsal Bakış ve Hacı Bektaş Veli*. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi. Sayı-69. Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi. Ankara.
- KILIÇ, H. B. (2008). *Her Yönüyle Arguvan* 1. Ulusal Arguvan Sempozyumu. Ankara Arguvanlılar Derneği. Ankara.
- METE, H. S. (2014). *Malatya-Arguvan Yöresi Halk Müziğine Genel Bir Bakış*. 4.Ulusal Arguvan Sempozyumu. Ankara Arguvanlılar Derneği. Ankara.
- MUTLU, F. (2011). *Arguvan Yöresi Sözlü Halk Müziklerinde Yer Alan Yöresel Söyleme Özelliklerinin İncelenmesi*. Kırıkkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale.
- PEKŞEN, G. (2008). *Gönül Erenlerinin Sesi*. 1.Ulusal Arguvan Sempozyumu. Ankara Arguvanlılar Derneği. Ankara.
- ŞAHİN, H. ve ÖZEROL, S. (2004). *Arguvan Türküleri (Halk bilimsel Bir Araştırma Denemesi)*. Arguvan ve Köyleri Eğitim Kültür Vakfı Yayınları 2. İstanbul.
- TEMİZ, M. (2010). *Arguvan'ın Müzik Kültürü Tarihinde Bir Yolculuk (1)*. Arguvan Yolu Dergisi. Malatya.

İnternet Kaynakları

Arguvan Kaymakamlığı. <http://www.arguvan.gov.tr/> Erişim Tarihi: 26.11.2014.
Malatya Belediyesi. <http://www.malatya.bel.tr/sayfa.asp?id=91> Erişim Tarihi: 26.11.2014.
Türk Dil Kurumu. <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 20.11.2014.

Kişisel Görüşmeler

Bakır Abdullah (43) ,2014, Arguvan, Malatya.
Kılıç, Hasan Basri (51) ,2014, Arguvan, Malatya.
Öztaş, Cemal, (47) ,2014, Arguvan, Malatya.
Şahin, Hüseyin, (57) ,2014, Arguvan, Malatya.
Yılmaz, Erhan, (60) ,2014, Arguvan, Malatya.

